

آن چه هست و آن چه که باید باشد

نقدی بر کتاب تاریخ هنر ایران

صدیقه نیر آل داود

کارشناس ارشد پژوهش هنر

همان طور که همه‌ی دانش‌آموختگان می‌دانند، مرحله‌ی اول آموزش انگیزه و آشنایی است، مرحله‌ی دوم آن، ادراک و شناخت، و مرحله‌ی سوم، یادگیری و فراگیری. در مرحله‌ی «فراگیری» هنر جو قدرت تحلیل و کاربرد مطالب را خواهد یافت که این مهم با تدریس این کتاب صورت نمی‌گیرد!

بی‌شک تمامی بار مصائب این راه بر دوش معلم است که با ابزارهای دیگری به‌جز کتاب مربوطه، در هنرجویان انگیزه ایجاد کند. با نمایش اسلاید، فیلم و تصاویر جذاب، و معرفی سایت‌های اینترنتی، هنرجویان را به میحث تاریخ هنر علاقه‌مندان سازد و در نهایت، آنان را به شناخت و درک مسائل هنری در تاریخ بکشانند. او باید بتواند هویت و فرهنگ ایرانی و پاس‌داری از آن را به آنان یادآوری کند که آن هم از عهده‌ی هر معلمی ساخته نیست؛ به‌دلیل کمبود امکانات کمک‌آموزشی در مراکز آموزشی!

در سال‌های اخیر، با سر زدن به نمایشگاه‌های بین‌المللی کتاب تهران، می‌توان به این موضوع پی برد که ناشران خارجی، چه آسیایی چه امریکایی و چه اروپایی، کتاب‌هایی در خور توجهی در مورد تاریخ هنر و تمدن به چاپ رسانده‌اند. و باز می‌توان مشاهده کرد که این کتب به دلیل جذابیت بصری، خوانندگان بسیاری را مجذوب می‌کنند.

اما آن چه که از یک محقق ایرانی برمی‌آید چیست؟ بررسی مطالب این گونه کتاب‌ها که حدود نیم‌قرن است به ایران وارد می‌شوند و مترجمان ما زحمت می‌کشند و آن‌ها را ترجمه می‌کنند، و بازبینی نحوه‌ی نگرش آنان به فرهنگ، جغرافیا و تمدن و هنر ایران است.

کتاب «تاریخ هنر ایران» که در دوره‌ی هنرستان در رشته‌های نقاشی، گرافیک، عکاسی و... تدریس می‌شود، با هدف کلی آشنایی با تاریخ هنر ایران از دوران باستان تا قرن معاصر تألیف شده است. این کتاب مجموعاً ۹۷ صفحه دارد و در طول دو نیم‌سال با دو ساعت در هفته ارائه می‌شود.

دیدگاه جاری در آن مبنی بر مرور دوران‌های تاریخی ایران است و جزئیات پراکنده‌ای از آثار هنری هر دوران در آن گنجانده شده است. در این جا باید خاطر نشان کرد که کودکان در دوره‌ی ابتدایی با تاریخ آشنا می‌شوند و در دوره‌ی سه‌ساله‌ی راهنمایی تحصیلی، «کتاب تاریخ» از مهم‌ترین کتاب‌های آنان است.

همان‌طور که ای.اچ.کار در کتاب «تاریخ چیست» می‌نویسد: «تاریخ عبارت از گفت و شنودهای پایان‌ناپذیر حال و گذشته و عمل مداوم تأثیرپذیری واقعیات از یکدیگر.»

پس هر قدر تاریخ بخوانیم، باز هم کم است! اما تاریخ و مطالعه‌ی آن چه تأثیری روی نظرات و اعمال ما باید بگذارد؟ در واقع هنرجویان چرا تاریخ هنر می‌خوانند؟ مسلماً نگرش هنری به تاریخ باید انگیزه‌ها و ابعاد دیگری را در ذهنیت هنرجویان تقویت کند و جست‌وجو در سرچشمه‌ی جمال و زیبایی‌شناسی و ابداع زیبایی‌ها به صورت عناصر بصری، آیینی و ادبی، از دستاوردهای این پویش ذهن آدمی است. کتاب تاریخ هنر ایران که اکنون یک دهه است توسط

ما مربیان تدریس می‌شود، به‌دلیل عدم دقت در نحوه‌ی ارائه‌ی صحیح مطالب، تصاویر، نقشه‌ها و نمودارها، چندان لطفی برای خوانندگان جوان ندارد که سبب شود، هنرجو با میل آن را بگشاید و مطالبش را فرا گیرد؛ هر چند که فراگیری در انتهای فرایند آموزش صورت می‌پذیرد.

عمرآباد امروزی متوسطه فنی و حرفه‌ای

۴۹۷/۹۳۵۶۵

متأسفانه بسیاری از مؤلفان ما، تحت تأثیر زاویه دید خارجیان با هنر ایران برخورد می‌کنند که این نوع برخورد منصفانه نیست.

این که چه چیز در هنر در خور اهمیت بیشتر است، کدام یک از فعالیت‌های هنری بشر باید مورد بحث بیشتر قرار گیرد و کدام شاخه از رشته‌های هنری را باید واجد برترین ارزش بدانیم و در کتاب آموزشی برای نوجوانان جای دهیم، اندیشه‌ای خاص، دانا و بینا می‌طلبد.

میراث گران‌بهایی که از گذشتگان به ما رسیده، مجموعه‌ای به هم پیوسته است. گزینش برخی از صفحات این تاریخ پهناور، جای تأمل و بررسی دارد. موضع‌گیری نویسندگان غربی نسبت به هنر ایران به شایستگی صورت نمی‌گیرد. برای نمونه، به «تاریخ هنر» اثر گامبریچ^۱، ترجمه‌ی علی رامین اشاره می‌کنم. گامبریچ می‌نویسد: «هدف من از نگارش تاریخ هنر این بوده است که نظمی فهم‌پذیر را در گنجینه‌ی عظیم نام‌ها، دوره‌ها و سبک‌هایی برقرار سازم که صفحات کتب مفصل تاریخ هنر سرشار از آن‌هاست.»

وی در فصل اول کتاب با عنوان «شگفتی‌های آغازین»، تنها به چند غار در اروپا اشاره می‌کند.

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های رشد توسط دفتر انتشارات کمک آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وابسته به وزارت آموزش و پرورش تهیه و منتشر می‌شوند:

مجله‌های عمومی دانش آموزان

(به صورت ماهنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

• **رشد کورک** (برای دانش‌آموزان آمادگی و پایه‌ی اول دوره‌ی دبستان)

• **رشد نوآموز** (برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم دوره‌ی دبستان)

• **رشد دانش‌آموز** (برای دانش‌آموزان پایه‌های چهارم و پنجم دوره‌ی دبستان)

• **رشد نوجوان** (برای دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی تحصیلی)

• **رشد جوان** (برای دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه و پیش‌دانشگاهی)

مجله‌های عمومی بزرگسالان

(به صورت ماهنامه و ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

• **رشد آموزش ابتدایی** - **رشد آموزش راهنمایی تحصیلی** - **رشد تکنولوژی آموزشی** - **رشد مدرسه فردا** - **رشد مدیریت مدرسه** - **رشد معلم**

مجله‌های اختصاصی

(به صورت فصلنامه و ۴ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

• **رشد برهان راهنمایی** (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی تحصیلی) • **رشد برهان متوسطه** (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه و پیش‌دانشگاهی) • **رشد آموزش قرآن** • **رشد آموزش معارف اسلامی** • **رشد آموزش زبان و ادب فارسی** • **رشد آموزش هنر** • **رشد مشاور مدرسه** • **رشد آموزش تربیت بدنی** • **رشد آموزش علوم اجتماعی** • **رشد آموزش تاریخ** • **رشد آموزش جغرافیا** • **رشد آموزش زبان** • **رشد آموزش ریاضی** • **رشد آموزش فیزیک** • **رشد آموزش شیمی** • **رشد آموزش زیست‌شناسی** • **رشد آموزش زمین‌شناسی** • **رشد آموزش فنی و حرفه‌ای** • **رشد آموزش پیش‌دبستانی**

مجله‌های رشد عمومی و اختصاصی برای آموزگاران، معلمان، مدیران، مربیان و مشاوران مدارس، دانش‌جویان مراکز تربیت معلم و رشته‌های دبیری دانشگاه‌ها و کارشناسان آموزش و پرورش تهیه و منتشر می‌شوند.

• نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات کمک آموزشی.

• نمایه: ۰۲۱-۸۸۳۰۱۴۷۸

• تلفن: ۰۲۱-۸۸۸۴۹۰۹۹

• E-mail: info@roshdmag.ir • www.roshdmag.ir

آن‌گاه به هنر سرخ‌پوستان آمریکا می‌پردازد تا بدین‌وسیله موزه‌های آمریکا را مطرح کند. پس از آن در فصل دوم با عنوان «هنر در خدمت جاودانگی» که مربوط به تولد تمدن است، در سه صفحه به تمدن بین‌النهرین می‌پردازد و در ۱۰ صفحه هنر مصر را مطرح می‌کند. سپس راهی فصل سوم به نام «بیداری بزرگ» می‌شود و یونان را از قرن هفتم تا پنجم قبل از میلاد در ۴۰ صفحه مطرح و معرفی می‌کند و به همین ترتیب ادامه می‌دهد. آیا این کتاب تاریخ هنر جهان است؟ آیا می‌توان تاریخ باستان‌شناسی جهان را تغییر داد؟ مسلماً نه! اما محقق، تاریخ هنر را با دیدگاه شخصی خودش می‌نگارد و از پرداختن به آثار حقیقی و واقعی در بستر تمدن شرق (در هند، در چین، در عیلام، در سومر) سر باز می‌زند.

در چنین موضع‌گیری جهانی نسبت به هنر ایران، این وظیفه‌ی ماست که کتاب آموزشی «تاریخ هنر ایران» را به نحوی شایسته و در خور توجه به چاپ و نشر برسانیم. مطمئناً صرف هزینه در این راه نتایج ارزنده‌ای به دنبال خواهد داشت. نگارنده معتقد است، کتاب تاریخ هنر ایران را باید در شکلی تازه و با نگاهی تطبیقی و گزینشی دوباره تألیف کرد. زیرا آثار باستان‌شناسی جدید و شهرهای تازه کشف شده، تاریخ باستان‌شناسی را دگرگون کرده‌اند. پس این کتاب باید با عنوان «تاریخ هنر مشرق زمین و ایران» دوباره نویسی شود.

اهداف آموزشی و مراحل شناخت و یادگیری در آن محور عمل قرار گیرد. به علاوه، انجام تحقیق و پژوهش توسط هنرجو برای پرورش تفکر و تعقل او و کاربردی کردن مطالب مطالعه شده، از ویژگی‌های آن باشد. مطمئناً برنامه‌ریزان آموزشی خود نیز در پی تغییراتی در جهت بهبود کیفیت آموزش این کتاب هستند و این نوشتار بدین‌منظور ارائه شد که در پروژه‌هایشان تعجیل کنند؛ چون کودکان زود بزرگ می‌شوند!

زیرنویس

* کتاب گلمبریچ از منابع تاریخ هنر در دانشگاه‌هاست. این کتاب شامل ۶۶۶ صفحه است که بخش شرق باستان آن تنها ۱۴ صفحه و بخش شرق دوران میانه (چین و هنر اسلام) آن ۱۰ صفحه دارد. این کتاب تأثیرگذارترین کتاب در نیم‌قرن گذشته معرفی شده است.

برگ اشتراک مجله‌های رشد

شرایط:

- ۱- پرداخت مبلغ ۵۰/۰۰۰ ریال به ازای هر عنوان مجله‌ی درخواستی، به صورت علی‌الحساب به حساب شماره‌ی ۳۹۶۶۲۰۰۰ بانک تجارت شعبه‌ی سه راه آزمایش (سرخه حصار) کد ۳۹۵ در وجه شرکت افست.
- ۲- ارسال اصل فیش بانکی به همراه برگ تکمیل شده‌ی اشتراک با پست سفارشی، (کپی فیش را نزد خود نگه دارید).

+ نام مجله‌های درخواستی :

.....

+ نام و نام خانوادگی :

.....

+ تاریخ تولد:

.....

+ میزان تحصیلات:

.....

+ تلفن:

.....

+ نشانی کامل پستی:

.....

استان: شهرستان:

.....

+ خیابان:

.....

+ پلاک:

..... کد پستی:

* در صورتی که قبلاً مشترک مجله بوده اید، شماره‌ی اشتراک خود را بنویسید:

امضا:

.....

- ☎ امور مشترکین: ۰۲۱-۷۷۳۳۶۶۵۶-۷۷۳۳۶۶۵۵
- 📄 صندوق پستی امور مشترکین: ۱۶۵۹۵/۱۱۱
- 📧 پیام گیر مجله‌های رشد: ۰۲۱-۸۸۳۰۱۴۸۲

یادآوری:

- * هزینه‌ی برگشت مجله در صورت خوانا و کامل نبودن نشانی و عدم حضور گیرنده، بر عهده‌ی مشترک است.
- * مبنای شروع اشتراک مجله از زمان دریافت برگ اشتراک است.